

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère

Mogvntiæ, 1617

Cap. 13. De eo, cui facienda est restitutio,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78322](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78322)

terfecit, vel infamavit. Quare nec dicendum est teneri, qui fibialienum usurpavit ex necessitate.

163. Cæterum hæc in utramque partem momenta rationum & auctoritatum faciunt, ut in praxi possimus Pœnitenti relinquare liberum, quam vel it partem sequi nisi forte promiserit se restitutum quod accepit, si quando commoditas ei daretur. Nam cur tali promisso stare non debeat, nulla videtur esse ratio sufficiens: cum id ipsum ab eo iuste exigi poterit, ut docuimus loco paulo superius memorato.

CAPVT XIII.

De eo cui faciendâ est restitutio.

S V M M A R I V M.

- 164 Restitutio faciendâ ratione rei acceptæ, debet regulariter ei fieri, cui res ipsa ablata est; etiam si is non sit illius dominus, dummodo illam iusto titulo habuerit.
- 165 Quædam in particula inde illata.
- 166 Casus excepti.
- 167 An liceat rem alienam proprio domino restituere, prætermissa alio, qui erat iustus possessor illius.
- 168 Causa adhibenda, ut tale quid bene fiat.
- 169 Creditori sui creditoris solvere in fraudem, peccatum est cum obligatione ad restitutionem: non item si id fiat sine præiudicio, nec reddenda sit res eadem numero.
- 170 Eadem numero reddenda est soli proximo creditori, cum est iustus possessor; sique remoto reddatur, non est quidem obligatio ad restitutionem, est tamen ad compensationem damni: inde secuti.
- 171 Difficultas, an reddendum sit alteri id, quo male usus scitur.
- 172 Reddendum est cum fuerit res de se bona, nisi sciatur repentem velle vi in perniciem proximi, aut etiam in suam, quam debitor teneatur impedire.
- 173 Res quæ vel de se secundum communem usum destinatur in malum finem, non est reddenda, nisi in casu quo cognoscatur abesse periculum abusus.
- 174 Res de se indifferens, nec in malum finem destinata, retineri potest tantum de consensu domini, cui negatur ob periculum ea male utendi.
- 175 Restituenda sunt per acceptionem iniustam acquisita, etiam de voluntate domini, quando talis acquisitio annullatur per legem.
- 176 Idem dicendum est, si non sit acquisita de domini voluntate, etiam si non detur lex per quam talis acquisitio annullatur.
- 177 Restituenda sunt extorta per fraudem, aut metum, aut concussionem.
- 178 Restituendum est id quod quis accepit ut faciat illud, quod gratis facere teneretur ex precepto.
- 179 Plura in particulari inde deducta.
- 180 Quomodo is qui tenetur gratis facere, possit aliquando pretium accipere.
- 181 Qui aliquid accepit pro eo, quod gratis facere debuit tenetur in conscientia illud restituere antequam repetatur.
- 182 Data alicui, non in pretium, sed in liberale donum, ut alliceretur ad præstandum id quod facere debet gratis, non sunt obnoxia restitutioni.
- 183 Acceptum ob turpe factum non perpetratum, restituendum est.
- 184 An idem sit dicendum cum perpetratum fuerit, sententia Medinæ, que partim reuocatur.
- 185 Regula generalis tenenda.
- 186 Quod illicitè ob turpem causam, alicui ante perpetratum turpitudinem promittitur; licitè post perpetratum petitur, & acceptum retinetur licitè.
- 187 Secus est si post perpetratum turpitudinem, promittatur intuitu eiusdem turpitudinis; non autem alterius adiuncti, quod non vitiet promissionem.
- 188 Qui iuravit se non accepturum, quando possit retinere acceptum.
- 189 Diuersa sententia de eo cui faciendâ est restitutio accepti ad rem turpem perpetrandam, cum non debet retineri ab accipiente.
- 190 Probabilior sententia, quod faciendâ sit dari.
- 191 Publica meretrix non tenetur restituere pretium moderatum

quod accepit pro sua prostitutione: & quando peccet accipiendo.

- 192 De meretrico occultâ idem quod de publica dicendum: & quomodo illa possit magnum pretium sua prostitutionis acceptum retinere.

- 193 Tale pretium filii familias patri, & vxor merito debet reddere.

De eo cui faciendâ est restitutio, cum obligatio oritur ex re accepta.

S E C T I O I.

Regula generalis est: quod cum est obligatio ad restitutionem ratione rei acceptæ: illa regulariter faciendâ sit ei, cui res ablata est. Hanc ex D. Thoma 2. 2. quæst. 62. art. quinto, communiter esse receptam notat Tabiena in verbo Restitutio quæst. 3. & ab omnibus concedi ait Petrus à Nauar in lib. 4. De restitut. cap. 2. num. 2. Locum habet autem etiam si à quo res ablata est, non sit verus dominus illius, dummodo illam possiderit iusto titulo, suaque interest illum non fuisse ab ipso ablatam, quod etiam Tabiena ibidem expressit; nec dissentiunt cæteri, dicentes absolutè restitutionem ex re accepta, faciendam esse domino: censendi sunt enim appellatione domini intelligere illum, cui res debetur, siue sit verè dominus siue non. Vnde Petrus à Nauar. ibidem ait omnes fateri nomine veri domini intelligi omnem iustum possessorem rei, quantum cuius non habeat verum illius dominii, ut pignoris, nõ haberis qui illud in assecuratione debuit feruare: neque depositarius habet rei in custodiam sibi datæ; neque commodatarius rei commodatæ: neque conductor rei locatæ, & sic de similibus. Eiusdem regulæ verò fundamentum est, quod æqualitas ad quam constituendam spectat restitutio nequeat aliter legitime fieri, quem reddendo rem eidem à quo ablata est: cum ipse sit qui propter ablationem minus habet.

Atque hinc colligitur primò, quod si quis alicui surripuit id quod habeat in pignus debeat illud eidem restituere. Quod & patet: quia iniuria alioqui ei fieret auferendo ab eo assecurationem sui debiti. Quanquam, ut notat Petrus à Nauar. illud vero domino reddi posset, si nihil interesset illius qui habeat: ut quia ipsemet erat similiter redditurus; ita ut gratum ei esse putetur, quod suo nomine reddatur.

Colligitur secundo, rem ablatam Tutori, Curatori, Procuratori, dispensatori, Thesaurario, &c. eidem, non autem vero domino restituendam esse: præsertim si tali incumbat ex officio rationem reddere ipsi vero domino; cuius res administrat.

Colligitur tertio, si à depositario, fullone, sartore, commodatario, & eiusmodi aliis, auferantur res alienæ, quas illi iustus titulus retinet, quantumuis non sint veri domini, eis nihilominus faciendam esse restitutionem, præsertim cum ipsis quoque incumbat onus reddendi rationem domino de talibus rebus. Eadem Petr. à Nauar. colligens in sequen. num. 7. 8. & 9 monet non restituentem prædicatis, nisi bona fides eum excuset, teneri rescarcere damna in quæ illi inde incurrerint, puta sumptus faciendo in perquirendâ ratione, cessando à negotiatione lucrosa ob illius carentiam, aliæque similibus ratione.

Porro illius particule, regulariter, posite in tradita regula: ratio ista est, quod Doctores excipiant aliquot casus in quibus restitutio non est ei faciendâ; cui res ablata est: ut videre est apud Syluest. in verbo Restitutio 4. quæst. 2. Caiet. eod. verbo cap. 4. Nauar. in Enc. hir. cap. 17. num. 29. Atque de cæteris postea mentio habebitur: hic autem duo sunt notandi. Alter est, quando is à quo res ablata est, capax non est domini; vel administrationis: ut quia Religiosus est; aut filiusfamilias, aut habens Tutorem vel Curatorem; tunc enim non illi sed Prelato, patri, tutori vel curatori est reddenda: nisi credantur in bonum monasterij, aut familie impensuri conuenienter voluntati suorum Superiorum. Alter est quando ex restitutione grauius damnata sequeretur; ut si depositum gladium petat dominus ad se, vel alium interficiendum: secus, si depositam vestem, aut aliam rem petat, quia non timeretur malè usus in suum aut alterius damnum.

Dubitatur autem: An aliquando rem vero domino dari.

re liceat prætermisso proximo iusto possessore, qui non est quidem dominus illius; sed tamen illam ad domino acceptam iuste possidet: ut depositarius, locatarius, aut eiusmodi alius. Quam dubitationem Petrus à Nauarr. in eodem cap. 2. dubit. i. explicat, inquit cum Nauarr. in Enchir. cap. 17. num. 28. & Soto in 4. De iustitia & iure quest. 7. art. 1. si de ipso possessore proximo suspicio sit probabilis, quod talem rem nunquam sit redditurus verò domino: huic non illi ipsa tradi debeat, nisi iactura vitæ, vel honoris vel alia similis immineret reddenti; ut si alter ei minetur mortem, nisi sibi illam tradat. Si verò proximus ipse possessor non sit eo modo suspectus, debeat eidem, res ipsa reddi: prout Medina notat in Cod. De rebus restit. quest. 2. §. De eo quod secundo loco. Et probatur, quia cum is rem iuste possideret, eaque iuste vteretur, ut supponimus, fieri non potest quin iniuste ille priuatur iusta possessione, & vsu eiusdem rei: atque rationabiliter iniustus sit eam sibi ablatam esse neque sibi restitui. Idem iudicandum est in dubio æquali: cum in eo ex regula 67. iuris in sexto, melior sit conditio possidentis; ita ut sua possessione iusta priuari nequeat sine iniuria, si sua intersit eam retinere.

Quando autem res ab iniusto possessore accepta possit eidem reddi, iam disputatum est in præceden. cap. 5. quest. 1. Tantum est addendum, quod si talis possessor sit bonæ fidei, id est, bona fide credat rem esse suam: tu verò qui eam accepisti, scis contrarium: si quidem ipso inficio accepisti, potes eadem ratione verò domino illam reddere, qua ipse possidet eam sibi refumere: quia in eo tantum cooperaris proximo; suam iuste recuperanti. Sin autem ipso conficio accepisti sub deposito, vel commodato, aliove simili pacto, teneris ipsi possessori bonæ fidei reddere à quo accepisti sub obligatione ei reddendi; quæ iure naturali seruanda est, cum potest sine peccato: nec aliud per legem, aut Iudicem est constitutum. Ad quod facit lex Bona fides ff. depositi.

Cæterum semper erit obseruandum quando res proprio domino restituitur, prætermisso eo à quo proximè ablata est eum qui id fecerit, debere præter cætera curare, ne idem proprius dominus procuret sibi, aut suis restitutionem iterum fieri; nève alter à quo res ablata est, per se aut per suos heredes, idem denno restituat; ignorans rem esse redditam domino ad quem pertinebat. Item ne is ipse perseueret in peccato, credens se adhuc teneri restituere, neque volens id facere. Aut ne molestetur iniuste, & damno afficiatur tertio, cui talis rei furtum falso imponatur, aut qui illius pretium soluere compellatur. Quantum ergo fieri potest mature illi significandum erit, restitutionem rei iam esse proprio domino factam.

De eo cui facienda est restitutio cum obligatio oritur ex iniusta acceptione.

SECTIO II.

Dvo dubia de eiusmodi obligatione explicanda occurrunt. Prius est, An debitor qui creditori sui creditoris restituit liberetur ab obligatione restituendi. Pro cuius explicatione quam tradunt Angelus, & Syluester in verbo Solutio ille quest. 13. & hic quest. 4. itemque Medina in Cod. De rebus restit. quest. 3. causa 5. ac post eos Petrus à Nauarr. in lib. 4. cap. 2. dubit. 5.

Dicendum est primò: si restitutio illa ratione fiat in fraudem, & damnum illius pro quo restituitur, ut conseretur fieri si iterum ab eo in iudicio exigendum esset debitum: tunc non modo tale quid peccatum esse, sed etiam inducere obligationem ad restitutionem totius damni inde secuti. Quod de se satis patet, & in resolutione propositi dubij Medina loco citato expressit.

Dicendum est secundo: si res non est creditori reddenda eadem numero, ut in emptione vel mutuo, vel cum res accepta perijt: neque peccatum esse, neque obligationem ad restitutionem si omisso immediato creditore, ipso etiam iniusto debitum soluat creditori ipsius. Hoc Petrus à Nauarr. loco cit. num. 21. & 27. ex eo confirmat; quod ita restituens nullam faciat iniuriam suo creditori; cum tantummodo liberet ipsum à debito, quo tenebatur alteri creditori, neque eam in seipso possit esse rationabiliter iniustus, ut nec possunt participantes in damno dato, si vnus eorum, damnificato soluat in solidum,

villiter gerens negotium ipsorum. Sic ergo in proposito casu debitor soluendo creditori sui creditoris, non modo iniuriam ei non fecit, sed negotium ipsius villiter gessit. Vnde non peccauit contra iustitiam: immo nec contra charitatem in proximum; quia licet ipso iniusto, eius nomine solum sit: tamen, ut supponimus, id in fraudem vel damnum eius minime resultat: sed potius in præiudicium ipsius soluentis, qui dum efficitur gestor negotiorum eius, exponit se periculo ne ab eo molestetur, repetendo id ipsum debitum, quod iam soluit.

Aduerte verò hoc solum procedere cum certò constiterit creditorem esse debitorem alterius cui sit restitutio: in dubio enim, cum illius tanquam possidentis melior sit conditio: restitutio illi, non huic est facienda. Procedere item cum vel creditor talis creditoris nunquam alioqui est recuperaturus suum debitum, aut non nisi cum molestijs, & expensis magnis: vel certe cum attentis circumstantijs rerum & personarum, nihil interest cui ex creditoribus debitum soluat. Nam alioqui contra rationem est te priuare creditorem tuum iure quod habet, ut ei soluas: præsertim cum interest ipsius ita fieri: ut si speret dilationem termini solutionis: & interea facturus sit lucrum ex soluta sibi à te debita pecuniâ vel etiam speret se tandem cosecuturum remissionem illius debiti, propter obsequia exhibita aut exhibenda illi suo creditori.

Dicendum tertio: si creditori eadem numero res sit reddenda, ac proximus creditor sit illius iustus possessor, ut depositarius, commodatarius, locatarius: non licere eo prætermisso rem talem restituere remoto creditori, qualis est eiusdem rei verus dominus. Hoc satis patet per antedictam præcedenti sectione.

Tantum notandum est, quod licet tali modo restituens, teneatur ad compensationem damni quod alter sentit priuatus possessione, & vsu rei ab ipso ablatæ: non teneatur tamen ad rem ipsam restituendam: cum ex quo illa ei cuius erat, vel cui debebatur, restituitur, nemo defraudetur: sed potius iustitia æqualitæque seruetur dum debitor à debito quo tenebatur alicui, liberatur per alium. Quæret aliquis an si iniustus possessor fiat iniustus: ut quia rem commodato aut in pignus acceptam restituere non vult transacto tempore constituto, liceat tertio accipere eam & restituere proprio domino.

Cui respondendum est, id non aliter ei licere quam proprio domino, qui debet uti officio Iudicis ad suum recuperandum cum potest eam viâ recuperare: cum verò non potest, licet quidem illi compensatione uti, sed seruatis debitis circumstantijs tradendis in sequ. num. 258. Cuius responsionis fundamentum est: quod ipsi tertio nihil in eo liceat, nisi de iuste præsumpta domini voluntate. Idem docet Molina De iust. & iure tract. 2. disput. 741. num. 5.

Alterum dubium, An creditori soluendum sit debitum quo scitur male vsurus.

Ad huius explicationem ponendum est primò, illum malum vsum posse esse, vel contra iustitiam; id est, in perniciem proximi: ut si quis repetat gladium, ad illum occidendum: vel contra charitatem, id est, in propriam perniciem suam ad quodcumque peccatum mortale, ut ad fornicationem, ebrietatem, &c.

Ponendum est secundo: debitorem qui soluere debet, aliquid teneri siue ex iustitia, siue ex charitate impedire peccatum illud quod nouit futurum: aliquando neutro modo teneri impedire, ut quando neque ei commissa est alterius cura, neque proficiet, sed potius scandalum, aut rixas excitabit volendo impedire.

Ponendum est tertio: quasdam res esse, siue naturales siue artificiales, quibus homines, vel ob consuetudinem, vel ob legem prohibentem, rato aut nunquam hoc tempore, hocque loco bene vtuntur.

Tales sunt libri impudici vel hæretici, ac venenalia, quæ moraliter non nisi ad nocendum seruiunt. Quasdam verò esse quibus homines communiter bene vtuntur, quamuis interdum aliqui male vtuntur: quasdam denique esse ad vtrumlibet indifferentes, licet aliquæ in bonum, & aliquæ in malum vsum frequentius veniant.

172. Quibus ita positis dicendum primò: si res reddenda talis sit, qua communiter homines bene utantur, vel sit indifferens, nec scitur probabiliter, an creditor ea velit malè uti faciendam esse simpliciter solutionem. Quamvis enim creditor forte malè usus sit recepta, debitor tamen solvens prout tenetur, non inendit peccatum ipsius, nec facit opus ex quo illud per se sequatur, aut quod excitet ad illud. Adde quod cum debitor ignoret an creditor debitum petat ad malum usum, præsumere debeat quod velit illud ad bonum: iuxta regulam iuris, Vnusquisque in dubio præsumitur bonus.

Dicendum secundò: differri debere, nec soluendum esse debitum creditori qui probabiliter scitur velle eo malè uti in perniciem proximi: v. g. non esse reddendum gladium repetenti eum ad homicidium perpetrandum; nec debitam pecuniam restituendam esse illi qui gerit iniustum bellum. Ratio est, quia non modo charitas, sed etiam iustitia obligat, nulli dare instrumentum ad iniuriam inferendam alteri, cum id sit iniustitiam cooperari moraliter. Illa redemptio autem datur tale instrumentum: per quam proinde non tantum committitur peccatum, sed etiam incurritur obligatio ad restitutionem. Quod Petrus à Navar. lib. 4. cap. 2. num. 36. ex eo probat, quod in tali casu, detur causa iniuriæ; v. iudicio est, quod quis in foro iudiciali ideo condemnaretur, tanquam ille qui iniustitiam fecerit. Id autem non procedere, quando creditor in suam non in alterius perniciem usus est re sibi debita, idem author aduersus Sotum probat: quia iniuria tunc interuenit, quando ille qui ex solutione debiti damnus patitur, alius est à creditore, non item quando est ipsemet creditor. Sciens enim & volens non fit iniuria. Quamquam excipiendus est casus, in quo tanta perturbatio eum occupauerit, vt non compos mentis, nec delibera: è agere merito censetur.

Dicendum tertio: neque soluendum esse creditori debitum, quo scitur malè usus, in suam tantum, non in alterius perniciem; si debitor, siue ex iniustitia, siue ex charitate, teneatur impedire peccatum quod nouit prouenturum ex tali solutione. Probat, quia si talis tenetur peccatum impedire, multo magis tenetur non præbere materiam & instrumentum peccandi; ita vt præbens, peccet eodem illo peccato: quod se intendere, vel sibi placere, aut certe sibi non displicere, satis ostendit eo facto.

173. Dicendum quarto: quando res reddenda, siue ex natura sua, siue ex communi usu, in malum finem destinatur: ita vt habita ratione temporis & loci probabiliter timeatur usus illius moraliter malus: non esse licitum eam tradere quamdiu perseverauerit probabile periculum prauus usus. Ratio est quia talem rem tradere, de se est præbere materiam peccati, atque adeo scandalizare & cooperari peccato: perinde ac cum quis idololatram præbet rem quam scitur sacrificaturus idolo. Aduerte verò non esse satis, nescire certò, an talis res ad malum usum petatur; sed necessarium esse, vt probabiliter sciat non postulari ad ipsum malum usum. Quando enim talis notitia non habetur, existimandum est probabiliter, quod res ipsa dirigatur ordineturque ad finem, ad quem ex natura sua, vel ex usu communi ordinariè instituitur.

174. Dicendum quinto: creditori rem eam quæ scitur malè usurus, etiam si illa sit indifferens; imò & talis quæ communiter in finem bonum destinatur: reddendam non esse, si ipse consentiat aut certe non dissentiat illius detentioni. Hoc patet: quia ratio potissima obligationis restituendi rem alienam est, quod illius detentio sit contra voluntatem, & in detrimentum domini. In proposito casu autem retentio est de voluntate domini, & in illius commodum, ob probabile periculum prauus usus, quo quidem cessante, statim reddenda esset. Quod si dominus dissentiret detentioni, remque suam sibi reddi peteret; neque restitutio in damnum tertij vergeret, sed tantum in repetentis dispendium; vt quia ad ebriitates, scortationes, ludos illicitos, pecuniam sibi debitam repetit. Petrus à Navar. in eod. cap. 2. num. 34. putat non licere eam detinere, & exigenti negare: non modo quod ex retentione, & negatione imminet aliquod scandalum; vt quando alij putabunt debitorem nolle debitum soluere, aut creditor ei minatur nimisque irascitur, vel in periculo peccandi constituitur: sed etiam cum nullum imminet tale periculum. Pro-

bat autem: quia posito quod creditor non sit specialiter commissus curæ sui debitoris: huius non interest an ille ad plios vel necessarios usus debitum petat, an ad abutendum, & prodigendum. Interest verò eidem, vt quod debet restituat & soluat, quando id potest sine alicuius iniuria: quæ nulla est in proposito casu, in quo solus creditor sciens, & volens damnus patitur: sciens autem & volens non fit iniuria. Accedit quod si liceat negare debitum creditori differendo solutionem, etiã per horam; quia verosimile est quod dissipabit illud; licebit etiam nunquam soluere, quia si possum differre per horam, potero quoque imminente periculo prauus usus, differre per mensem vel annum, vel aliud quodcumque tempus: quia non est maior ratio huius, quam alterius cuiuscumque huius: si que potero nunquam restituere: quod absurdum est.

De eo, cui faciendæ est restitutio cum obligatio oriatur ex iniusta acceptione.

SECTIO III.

Iniusta acceptio esse potest vel contra voluntatem eius qui est rei acceptæ dominus, vel esse de eiusdem voluntate. Quod rursus potest contingere dupliciter: vel sic vt acceptio sit ob honestam causam, seu ob actum aliquem bonum, ad quem accipiens aliqui tenebatur, vt Index ad proferendum iustam sententiam: vel vt sit ob turpem causam, seu actum aliquem malum: qualis est proferre sententiam iniustam. Et quamvis certum sit acquisita per iniustam acceptio contra domini voluntatem, omnino restituenda esse, cum possideantur inuito iuste domino, itaque sit communis consensus Doctorum (multos ex eis commemorat Petrus à Navar. lib. 4. cap. 2. num. 39.) tamen de acquisitis per iniustam acceptioem volente domino difficultas est, ita vt de talibus docere oporteat, tam an sint restituenda, quam cui sint restituenda: cum de hoc nihil statui queat illo ignorato. Id autem fiet propositis aliquot generalibus regulis, ex quibus multa pro praxi resoluuntur.

175. Prima regula igitur est. Acquisita per iniustam acceptioem etiam de voluntate domini dantis, restituenda esse, quando acquirens redditur lege aliqua positiva incapax, & inhabilis ad eiusmodi acquisitionem; aut annullatur actus ex quo illa pendet. Ratio est quia per talem legem in conscientia translatio domini impeditur, & ideo accepta contra ipsius præscriptum, nullo modo possunt retineri, sed sunt restituenda. Ex qua regula Petrus à Navar. in eod. cap. 2. à num. 134. infert primò: acquisita per simoniam esse omnino restituenda, quia lex canonica annullat contractum talis acquisitionis, in cap. Finali De pactis, cum dicitur: Pactiones factæ à vobis, vt audiuimus, pro quibusdam spiritualibus obtinendis, cum in eiusmodi debeat omnis pactio, omnique conventio cessare, nullius penitus sunt momenti. Idem dicendum est de acquisitis per testamentum non solemne, licet testator voluntariè dederit, quando per Principis statutum annullatur taliter facta domini translatio.

176. Infert secundò: Iudices & alios officiales regios teneat, ante omnem etiam Iudicis condemnationem, (vt videm à Navarra expressè in seq. num. 134.) restituere munera gratis eis oblata; quando lex non modo prohibet ipsos ita recipere, sed etiam incapaces reddit ad ea retinenda. Quamvis autem communis opinio sit, aliam restitutionem faciendam esse pauperibus: idem author tamen in eod. num. 145. cum Soto in 4. De iust. & iure quæst. 7. art. 1. in solutione 2. argumentis satis probabiliter putat esse faciendam danti, quia in talibus casibus datus non aliter dominium suæ rei abdicare intendit; quam vt illud in recipientem transferat. Ergo si non transfert, eo quod aliter recipere & retinere non possit:iple sanè manet dominus nisi lege specialiter fiat incapax ita datum retinendi si reddatur: sicut fit incapax illud repetendi in iudicio: vt patet ex lege Vbi autem, & sequentibus. ff. de conditione ob turpem causam; aut nisi per sententiam Iudicis res de qua agitur fisco vel pauperibus attribuat.

Secunda regula. Acquisita per iniustam acceptioem contra domini voluntatem, esse eidem restituenda. Ratio est, quia tunc non transfertur rei dominium in accipientem: qui cum illam possideat inuito rationabiliter domino debet satisfacere, restituendo ei quod suum est. Hanc commu-

interceptam esse ait Nauarr. in Enchir. cap. 17. num. 29. ex ea que in fertur illud quod habet Medina in Cod. De reb. restit. q. 2. dub. 2. concl. 7. Rem alienam vi aut metu, d. loant fraud. de, vel concessione extortam, esse restituendam danti, quia in talibus casibus res, non libera voluntate, sed inuoluntate data est.

177. Circa quod aduerte primò, ex eodem Med. ib. idem, quando aliquid datur alicui, qui se alium esse simulat; vt cum quis se fingit pauperem, aut consanguineam dantis, sub ea ratione aliquid ei liberaliter datur: sic acceptum reddendum esse non danti sed pauperi, aut consanguineo cui ille dare intendebat; quia ex quo ille liberè & gratis intendebat tali dare, transiit in ipsum, & abdicauit à se rei dominium. Nec refert quod ipse dans fuerit deceptus: nam talis error tantum facit vt illi per quem modò us est dare, donatio facta non valeat quidem; tamen valeat pauperi vel consanguineo, cuius respectu ipsa non est ex errore, sed ex libera voluntate.

A iurte secundò ex Nauarr. loco cit. per metum, quoad forum conscientie, hic intelligi non solum grauem (de quo in sequenti lib. 11. cap. vlt. dicendum est ex instituto) sed etiam leuem: talem tamen qui sic fuerit causa dandi vel accipiendi, vt nisi interuenisset, datum vel acceptum non fuisset. De qua re plenius Couarr. ad regulam peccatum parte 2. § 3. num. 7.

Aduerte tertio pro quotidiana praxi ex Petro à Nauarr. in superius citat. num. 93. inter extorta per concussionem poni à doctores illa quæ à Notario, Licetore, Iudice, & cæteris officariis publicis ultra stipendium ipsius taxatum; accipiunt tanquam debitum ratione publici muneris quo funguntur. Pro quo facit quod taliter recepta, de numero sint eorum que contra voluntatem domini accipiuntur, vt patet ex eo quod paria sint illis quæ in venditione supra iustum pretium accipiuntur, nec emptor dare vellet: quorum propterea dominium non transfertur in accipientem. Addit idem author in sequent. num. 104. neque ex dispensatione Principis, possit officia es publicos aliquid ultra taxationem accipere per modum exactionis: quia eius quod exigitur ultra iustum pretium, cum non sit iuste debitum, si coactè & inuoluntarie detur dominium non transfertur iure naturali. Contra quod ius, dispensatio principis non valet. Quod si labor & occupatio ipsorum inueniatur plus mereri: princeps ipse potest quidem augere pretium omnibus; non tamen vni specialem licentiam plus accipiendi concedere: sicut nec concedere potest vt vnus vendat triticum viginti, cum cæteri quindecim tantum aut res vendere compellantur statuto publico. Quamquam, addit idem, si specialis esset labor & occupatio in aliquo negotio, posset Regis dispensatione, arque etiam sine illa, moderatum aliquid supra taxatum stipendium accipi sine obligatione ad restitutionem. Quod tamen quia sic verum est in speculatione, vt in praxi periculosum sit, cupiditate habendi obsecante mentem aut saltem obnubilante, consultam est in tali acceptione exquirere, & sequi timorati, & boni viri iudicium.

178. Tertia regula. Omnino restituendum esse illud, quod quis accipit, vt faceret id ad quod tenetur vi præcepti, siue Dei, siue hominis iuste præcipientis. Ita sentientes Petrus à Nauarr. aliquot commemorat lib. 4. cap. 2. num. 97. Probatur verò, quia taliter dans nec debuit, nec voluisset dare, si accipiens facere voluisset quod tenebatur. Quare coactè, rationabiliterque inuitus dedit ad vexationem suam redimendam, perinde ac ille qui vsuras propterea soluit, quod non possit mutuum aliter obtinere. Sicut igitur huic tanquam iniquum passio (soluendo nimirum, pretium pro obsequio, quod cum ei gratis exhiberi debuisset, vendi non debuit) restitutio facienda est omnium iudicio; ita etiam facienda est illi, jmo & multo magis; cum nulla sit ex iniustitia obligatio hominis ad mutuandum, sicut est ad exequendum id, quod ei lege iusta præcipitur.

Sed aduerte quod idem Petrus in sequent. num. 98. & aliquot sequent. tractat: regulam hanc non procedere, quando quis tenetur quidem aliquid facere ex iniustitia, non tamen gratis: sed iusto stipendio recepto: vt v. g. Notarius scripturam petenti ad ius suum persequendum, tenetur tradere; sed accepto iusto salario, & sic de similibus. Illud enim quod talis re-

ceperit moderatum secundum taxationem publicam, vel arbitrii boni & experti viri, potest licite retinere, vt & licite accipere, ex communi Doctorum consensu, teste Couarr. loco cit. n. 2. De qua re videti potest Nauarr. in commentario De datis & promissis circa finem à num. 50. Procedit ergo proposita regula cum quis aliquid accipit (in quo violatur æqualitas) pro eo faciendo quod tenetur gratis facere, vt tenetur officarius qui pro sui muneris executione ex publico caput debitum stipendium.

Porro quando eiusmodi acceptio contingit, restitutionem faciendam esse danti, confirmatur eadem ratione qua confirmata est præcedens secunda regula; nempe quod si dans maneat rei datæ dominus, nec illius dominium transferat in accipientem. Quod autem ex cap. Quia plerione De immunit. Eccles. illi qui extorquent extra debitum stipendium, iubentur restituere sic extorta, & tantumdem sententia Iudicis pauperibus largiri, non habet eum sensum, vt debeat talis restitutio fieri pauperibus omisso rei domino; sed vt præter eam, ille qui peccatum concussionis admisit, debeat in penam talis peccati, à Iudice cogi tantum dare pauperibus quantum accepit. Sicut & in cap. Procuraciones De censibus. Prælati qui visitans Ecclesiam sibi subiectam, plures procuraciones accipit quam sint dies quibus in ea moratur, iubetur reddere quod accepit, & in penam peccati tantumdem impendere Ecclesie quam taliter grauauit.

In fertur autem primò, ex proposita regula; quod is qui aliquid accipit pro ferendo restituit, teneatur illud restituere, prout habent Nauarr. & Couarr. in Enchir. c. 17. n. 34. & ca. 25. n. 45. hic verò, loco cit.

In fertur secundò, quod Tabellio & alij qui publica officia exercent, si quid receperint pro eo quod gratis præstare tenentur, debeant illud restituere. Quod de Iudice Nauarr. & Couarr. in citat. num. 34. & hic in præcedent. num. 1. expresse runt.

In fertur tertio idem dicendum esse de eo quod recipitur pro restitutione rei inuenta. Ad quod faciunt: tum multa eorum que Medina tradit in Cod. de reb. restituendis qu. 25. tum max. m. è quod ex iniustitia, qua vnicuique redditur quod suum est, inuentor teneatur vero domino restituere inuentum; nec possit quidquam exigere pro actu ipso restitutionis, cum is sit debitor. Quamquam tamen pro inuentura, labore, aliisque id genus que in intentione susceperit, cum ad ea non teneatur, potest pretium recipere, illudque retinere.

In fertur quarto, quod si quis pecuniam ab alio accipiat, ne ipsum iniuste molestetur beneficio, teneatur acceptum restituere. De qua re alias cum de simonia. Idem dicendum est ex Nauarr. in memorat. comment. De datis & promissis num. 51. de familiaribus Principum, aut Iudicum, qui nolunt mediocri saltem modo facere, quod requirit ipsorum officium, nisi dona aliqua, ipsis prius fiant ab indigentibus opera ipsorum, pro gratia vel iniustitia obtinenda, aut qui gratias à principe factas, vel sententias à Iudice liras expedire nolunt, donec detur eis aliquid ultra iura sibi debita. Idem similiter ex eodem in sequent. num. 53. dicendum videtur de receptoribus, & thesaurariis Principum, atque aliis, qui suscepta mandata de soluendo vel dando, mentientes se non habere pecuniam, differunt illa exequi, donec detur vel promittatur eis aliquid, vel remittatur ex quantitate accipienda.

In fertur quinto: quod si quis recipiat aliquid vt concubinam relinquat, vt odium deponat, vt die festo audiat sacrum, vt tempore debito ieiunet, vt sacrilegium non committat, non furetur, non occidat hominem, teneatur id restituere. Parq; est ratio in quibusuis aliis, cum quid recipitur pro eo, ad quod præstandum absq; pretio obligatio est, siue ex lege iustitiae, siue quauis alia ratione: præsertim cum is qui gratis accipere debet, merito censetur iniquus pretium dare. Vnde si quis recuset iudicare gratis alteri, vbi sit res ipsius (cum possit sine labore aut sumptu periculose suo) tenetur sic acceptum restituere.

In fertur sexto, quod etsi Medicus curationem, & Advocatus patrocinium, & consultus consilium aliquando impendere teneantur de præcepto: non teneantur tamen resti-

tueri quod pro talibus acceperint: nisi aliqua de causa, *vt quia publicum habent stipendium*, eadem gratis impendere teneantur. Confirmatur haec doctrina ex cap. Non sane, 14. quaest. 5. pro eaque faciunt tradita à Medina in ante memorata quaest. 25. Et confirmatur, quia talis opera ipsorum laboriosa est & mercede digna.

Inferitur septimò, quod si restis aliquid acceperit pro labore extraordinario, & expensis quas fecit testificando, *vt cum debuit longam iter ea de causa facere*, non teneatur acceptam compensationem restituere; *vt nec tenetur gratis tale incommodum ferre*, ex ca. Statutum §. Proferendo de rescriptis in 6. Adde & pro lucro cessante aut damno insurgente ea de causa, prout expressit Nauar. in *Enchir. cap. 25. nu. 45.* quam doctrinam habent etiam Couar. & Medina: ille in citato nu. 2. & hic in citata quaest. 25. dicto 3.

Inferitur octauo, quod Tabelliones non teneantur restituere mercedem lege, aut consuetudine legitima, pro suo munere sibi taxatam, si eam receperint: quod Couar. quoque ibidem notat. Idemque iudicium est si ipsi aliquid exigant pro eo, pro quo pretium non est illis taxatum, nec ipsum gratis facere teneantur. Idem similiter de eo qui aliquid accipit pro assumpto labore in defendendo proximum: etiam si ad id sub praecipio doneretur, prout ab Adriano & Medina annotatum Couar. approbat in sequenti num. 4.

180. Denique inferitur, idem adhuc esse dicendum, cum quis recipit aliquid pro pretio *vt faciat quidem id ad quod tenetur*, sed longe meliori modo, quam teneatur. Nam quantum aestimari potest illud plus, quod ipse impendit, & ad quod non tenetur; tantum licet recipit & retinere potest: per ea quae tradit Nauar. in comment. De datis & promissis num. 50. & 51. in initio. Summo opere tamen in ea re cauendum est, *vt idem author merito monet*, ne in situs amor habendi persuadeat plura, & viliori modo praestari, quam praestentur: cum saepe fiat ut aliqui nec tanta, nec tam beneficientiam quam debent. Itaque, *vt idem author in eodem numero q. expressit*, Aduocati, Procuratores, & Notarii: *vltra sibi constituta stipendia*, quae mediocriter fungentes officio merentur possent aliquid amplius accipere, si longe meliori & viliori modo fungantur eodem officio nempe eundo aliquo, monendo aliqua, instando, rogando, & diligentius, ac breuiore tempore quam ex officio teneantur, negotium expediendo.

Item, *vt idem subiungit*, familiares seruique Principum, & Iudicum, possunt accipere aliquid ab iis qui ad illos accedunt pro iustitia, & gratia obtinendis, si ea quae sunt officij sui praestent modo longè viliori, quam communiter teneantur: docendo, & monendo partes supplicantes, quid facere, & quomodo se gerere debeant ad potiendum concupitis, quique instant, & rogant aliaque pro breui, & commoda expeditione faciunt, *vltra quam ipsorum officium requirit*. Caueat tamen sibi debent ne plus iusto, aut per collusionem extorqueant aliquid: quia teneantur ad restitutionem: sicut & ne per speciem mali, dent alij scandalum; quia peccarent contra charitatem: etiam si contra iustitiam non peccarent, nec ad restitutionem teneantur, *vt idem quoque Nauar. monet num. 52. versu Aduertendum tamè*: aut demum ne contra aliquam specialem iuris definitionem faciant in ea re: aliquando enim tales acceptiones speciali constitutione prohibentur ad evitandos abusus.

181. Dubium autem occurrit hoc loco, An qui aliquid accipit pro eo quod gratis facere tenebatur, sic teneatur ad restitutionem, *vt in conscientia compellendus sit restituere priusquam siue in iudicio, siue extra iudicium repetatur quod datum fuerit*. Ad quod Petrus à Nauar. *lib. 4. de restitut. cap. 2. nu. 98.* respondet affirmatiue: & rectè: quia tunc non acquiritur rei acceptæ dominium, cum non fuerit data ex libera voluntate. At tamen si ex circumstantijs, verisimiliter coniceretur libera omnino voluntate à domino datam esse, posset ipsa retineri donec repetatur. Sed quia praesentes hominum mores & conditiones raro sunt locum esse istiusmodi verosimilitudini, existimandum est *vt plurimum*, in tali donatione consensum cum inuoluntario commixtum, nec plene liberum esse prout requirit donatio.

182. Circa traditam tertiam regulam, ex qua deducta sunt praedicta, occurrit hoc loco adhuc monendum, eam sic accipien-

dam esse, *vt non procedat quando non in pretium, sed per viam donationis, de qua sufficienter constat*. datum est aliquid alicui *vt alliceretur ad opera aliqua bona facienda*, ad quae tenebatur nihilominus: vel *vt desisteret ab aliquo malo patiendo*. Tunc enim accipientem non teneri tale quid restituere, nec illud ab ipso repeti posse in conscientia probatur: quia tunc talis acceptio nullam continet iniustitiam, nec est illicita, cum non sit malum, quempiam sic excusatum, id, *saltem minus principaliter*, facere ex lucro, quod alias ex officio & gratis facere tenebatur. Id quod procedit, quantumuis ille qui donat non donaret nisi recipiens egeret tali in citamento: quia non donat inuitus, cum donare non cogatur aliqua necessitate, metui, vel in commodo suo temporali: sed per libenter amore Dei motus, aut honestatis: de qua re Petrus à Nauar. in sequenti num. 101.

Immo verò idipsum procedit, etiam si recipiens non agat illud ad quod donans volebat ipsum allicere, siquidem donatio fuerit absoluta; nec aliquo iure peculati reddita irrita. Vbi obiter aduerte ex Nauar. in sequenti versu, rationem donationis non impeiri ex eo, quod fiat respectu alterius causae, quam liberalitatis: dum modo ipsa gratuita, aut onerosa quidem, sed tantum minus principalis: *vt cum aliquid ex mera liberalitate propterea donatur seruo, quia bene seruitur, aut bene seruiturus videtur*.

An sit, & cu' sit facienda restitutio, quando ob turpem causam recipitur aliquid, praesertim per peccata ipsa turpitudine.

SECTIO IV.

183. **S**uperest vnus generalis modus iniustae acceptionis, ex qua obligatio ad restitutionem nascitur: eius scilicet quae aliquid ob turpem causam recipitur; grauisque difficultas est non solum cui talis facienda sit, sed etiam vtrum sit facienda.

Cui prius hac ex parte satisfaciemus, supponendo non esse quaestionem quoad casum in quo id propter quod data est res non perficitur: *vt v.g. non sit homicidium*, pro quo patrandum accipitur pretium; tunc enim certum est restitutionem faciendam esse danti *vt Medina probat in Cod. de reb. restitut. quaest. 2. dub. 2. concl. 2.* approbatque Nauar. in *Enchir. cap. 17. num. 30. versu 4.* quia cum alter non donauerit nisi ob eam causam eadem non subsistente, censendum non est rem sic donatam abs se abdicasse. Quare in conscientia restituenda est: quieti ob turpem causam factis est dignus; qui re sua priuatus non est tamen ideo illa eo ipso priuatus. Quaestio igitur est, an post patratam turpitudinem maneat obligatio restituendi acceptum.

Explicatio prioris partis difficultatis.

184. **C**irca quam quaestionem Med. Cod. de rebus restitutendis quaest. 20. versu Est igitur, distinguendum putat inter delicta ob quae patrandum accipitur pretium; quaedam enim sunt ex se mala; *vt homicidium, fornicatio, &c.* quaedam verò ex circumstantia siue temporis siue loci: *vt contractus venditionis die festo, aut in loco sacro celebratus; vltique acquisitum per delictum secundi generis retineri posse*, quia durum est ad restitutionem compellere eum, qui non *vltra id quod iustum fuit, suas merces vendidit*. Acquisitum verò per delictum prioris generis, siue hoc sit peccatum omissionis siue commissionis, restitui debere: quia peccatum non est quid veniale, sed potius nullius valoris; & tanquam quid turpe, non modo negligendum, sed etiam fugiendum. Vnde credibile meretricem nihil posse in pretium suae prostitutionis recipere. Quae opinio quoad hanc posteriorem partem relictur tanquam contraria omnium ferè Theologorum opinionioni, teste Soto *lib. 4. De iustitia, & iure quaest. 7. art. 1. ad. 2. ac tanquam innixa falso fundamento*. Nam quamuis ea quae de se mala sunt ratione deformitatis, siue *vt sunt offensa Dei, & peccata*: vsque adeo vilia sunt, vt pretio aestimari nequeant: tamen ratione delectationis, vel utilitatis temporalis quam habent adiunctam: vel laboris aut periculi, aut detrimenti, quod subitis, qui talia agit in gratiam alterius: dubium non est quin inter homines sint aestimabilia pretio, quod possit accipi cessante omnino occasione peccandi ea de causa. Neque refert quod illis annexa sit malitia; quoniam illa possunt

(seorsim)

seorsim ab ea considerari: sicut & eadem in bonis operibus, considerari possunt precise & seorsim ab horum sanctitate: ut patet ex eo quod Sacerdos non committit simoniam, si ad dandum Missam, cum graui aliqua molestia difficilis itinere, aut periculi vitæ, aut verberum, pretium exigat eiusdem molestiæ.

Quoad priorem partem verò eadem Medinæ opinio tenenda quidem est, ut tenet Petrus à Navarra in lib. 4. De restit. cap. 2. num. 125. Atta men in contrarij obici potest: quod cum restituendum sit illud, quod quis recipit ad id faciendum quod tenetur, prout in præced. sectione resolutum est: à fortiori restituere oporteat illud, quod accipitur, ad id faciendū quod non facere, seu quod omittere quis tenetur. Cui obiectio satisfacta est optinè per illud quod argit Navarra in Enchir. cap. 17. num. 31. nempe pealici datum ut faciat illud quod tenetur, centeri datum coactè: quòdoquidem non datur nisi is cui datur timeatur officio defuturas. Datum verò alicui ut maleficium perpetret, dati sine tali timore: unde tanquam libera voluntate datum retineri potest. Alioqui enim fatendum esset, quòd faber inducitur ad fabricandum aliquid iure prohibitum, aut miles conductus ad bellum iniustum, teneatur acceptum stipendium restituere: quod est contra communem hominum sensum; quemadmodum Couarr. notat ad regulam Peccatum 2. part. §. 2. numero 7.

185. Aliis opinionibus autem ommissis quas idem author ibidem tangit hæc generalis regula videtur tenenda in praxi. Si quid receptum est pro quouis delicto; siue contra iustitiam, siue contra charitatem, aliamve virtutem; nõ est de precepto restituendum; nisi forte pro aliquo casu particulari, lex aliqua deuret, quæ faciat accipientem inhabilem ad acquirendum dominiū rei sic acceptæ. Cui regule ad stipulantur præter Navarra in præced. num. 30. & 36. multi alij à Petro à Navarra in seq. nu. 132. commemorati. Probatum verò: quia cum nulla sit lex humana quæ generaliter reddat inhabiles eos qui pro quouis delicto aliquid recipiunt, standum erit in hac parte iuri naturali; quò quidem iure spectato, cum dominus pro sua libertate poterit rei suæ dominium transferre in illum alium, qui ut transferretur deliquit; consequens est, illum ipsum in quem sic translatum fuerit, non teneri ad restitutionem. Quod si in aliquo peculiari casu deuret lex quæ inhabilem faciat taliter delinquentem: tunc facienda est restitutio: quia ob legis inductam inhabilitatem, dominium non fuit in accipientem translatum.

186. Adverte autem, primò, quod promissio, pactio, vel acceptio pretij ob turpem causam, illicita sint ac peccata, antequam turpitudinis ipsa perpetraretur (quod à Caeter 2. 2. quæst. 32. art. 7. traditam commendat Couarr. in cit. §. 2. num. 1.) quia cum ad rem turpem patranda ordinatur tanquam ad finem, eiusdem maliitiam contrahunt; iuxta tradenda ex instituto in sequenti lib. 12. de ratione iudicandi de peccatis ex fine. Unde sequitur, quod promittens dare pretium ante rem patrata, possit à promisso, & pacto recedere, ut habetur ex lege Generaliter, & ex leg. Si stipulati ff. de verborum obligationibus, & ex cap. In malis 22. quæst. 4. consequenterque deducitur, quod is qui iam receperat aliquid pro re turpi futura, teneatur illud restituere: si aliter qui dedit, nolit contractui stare, prout debet nolle.

187. Adverte secundò, nihilominus post patrata turpitudinem nõ esse illicitum perere, & accipere pretium antea promissum ac constitutum, ut memorari aures reddunt. Et probatur quia illud ipsum, nisi lex inhabilitans sit in contractum, debetur ex iustitia: ob intuitu scilicet contractum locationis operæ, aut saltem innominatum, faciendi ut des: seu dandi ut facias (cum enim pars vna implevit contractum, altera quoque implere tenetur lege iustitiæ) nec amplius ordinatur ad peccatum seu rem turpem: cum iam ea transierit, desieritque esse. Iura ergo quæ statuunt promissionem & pactum de re turpi esse invalida, intelligenda sunt ante rem turpem patrata, non autem post patrata: maxime quoad forum conscientie, spectato iure naturali, quo pactum servari debet eum potest sine peccato.

Adverte tertio, aliud esse promissionem factam ob rem turpem patranda, obligate post illam factam; aliud verò validam esse promissionem, quæ post rem turpem patrata alicui fit eo intuitu, quod ab ipso patrata sit, ita ut istud illo co-

cepto rectè negetur iuxta legem Si plagitj & legem Generaliter ff. de verborum obligationibus. Et probatur: quia talis promissio cum mala sit, repote facta intuitu rei turpis, peccaturque eam implendo tali intuitu, fit ut diversa sit ratio; quod quis postquam res turpis facta est, teneatur implere id quod pro illa ante quam fieret promissit; & quod teneatur implere id quod promissit pro illa, postquam facta est.

Hinc adverte quarto, quod si quis post homicidium v.g. perpetratum, homicidæ aliquid intuitu talis perpetratiois tanquam in compensationem promittat, invalidam esse promissionem, nec promittentem teneatur illi stare. Sin autem alio intuitu promittat: ut quia multis periculis interfector manet adhuc expositus, aut quia sibi in eo magnum exhibit amoris signum: adeo ut promissio facta non sit intuitu actus peccaminosi, sed alicuius alterius rei coniunctæ; tenendum est promissam: nisi aliunde vi ferat.

Obiter denique adverte ex Petro à Navarra in lib. 4. De restit. cap. 2. num. 126. & 127. si quis iurasset se nunquam lucrum seu manus vel stipendium accepturum pro aliquo opere perficiendo; peccare quidem mortaliter accipiendo cum fiat periturus, non teneri tamen ad restitutionem, si aliter donarit voluntariè: quia cum non iuraverit restituere vel non retinere, sed tantum non accipere: inique ab ipse retinens incapax fit ex aliqua lege, vel ex iuramento retentionem prohibentibus, non tenetur abs se abdicare rem acceptam.

Explicatio alterius partis propositæ difficultatis.

188. Altera propositæ difficultatis pars est, Coenam faciendam restituere, cum id quod acceptum est ob rem turpem patranda; restituatur, debet iuxta antecedentia: nempe vel quia res ipsa turpis perpetrata non est: vel quia recipientem lex aliqua reddit inhabilem ad retinendum acceptum: sicut per cap. Veniens. De simonia, Religiosi inhabiles sunt ad retinendum illud quod ab aliquo extorserint pro ingressu in ipsorum religionem.

189. Sunt autem variae Doctorum sententiæ: alij enim, de quorum numero est Angelus Restitutio 2. §. 4. volunt esse in potestate recipientis, acceptum restituere, vel pauperibus, vel danti. Id quod videtur carere probabilitate: quia vel de iustitia debet restitutio pauperibus fieri, & tunc iniuste fiet danti: vel debet fieri ipsi danti, & tunc iniuste fiet pauperibus absque consensu saltem tacito illius. Alij verò, de quibus est Caeter in verbo Restit. cap. quarto, volunt restitutionem faciendam esse illi, in cuius iniuriam patratum est delictum. Quod nec videtur rationi consentaneum: quia res non est iure naturali debita alicui eo ipso, quod in iniuriam ipsius data sit: quia solū debetur ei reparatio damni illati. Panoritanus autem ad cap. Quia plerique De immunit. Eccles. num. 34. & Paludan 4. & Medina Cod. De reb. restit. ille distinct. 13. quæst. 3. art. 3. concl. 3. & hoc quæst. 2. §. 6. De eo quod secundo loco, sentierunt talem restitutionem esse faciendam pauperibus. Quod nec admodum probabile esse videtur: cum declarari nequeat quis pauperibus tribuat ius in aliquid taliter acceptam; & iuxta receptam sententiam, nunquam de iustitia pauperibus quidquam debeat, nisi ipsum vel à lege aut iusta sententiâ, vel certè domini expressa voluntate sit eis applicatum quorum neutrum contingit in casu proposito.

190. Itaque post Sorum lib. 4. De iust. & iur. quæst. 7. art. 1. ad 2. cum Petro à Navarra in citato cap. 2. num. 146. restitutionem esse faciendam danti, dicere magis placet: quia cum is, ut supponimus, nullibi sit factus inhabilis ad retinendam rem suam, cuius dominium non addidit à se, nisi ut in recipientem transferret: consequens sanè est, illi faciendam esse restitutionem, quam diu per iustam Iudicis sententiam aliud non definitur. Si obiciatur ipsum ob turpitudinem commissam indignum esse cui fiat restitutio. Respondetur, id solum convincere quod rationi consentaneum sit, ut per sententiam Iudicis definitur, debeatne ipsi restitutio fieri: non autè quasi ante talem sententiam alteri quam ipsi, illa fieri possit. Neq; adverteatur D. Thomas 2. 2. quæstio. 62. art. 5. ad 2. quia solum voluit taliter dantem mereri amittere id quod dedit, illudque convertendum esse in pios usus.

Si rursus obiciatur. Quandoquidem causa propter quam datum est, secuta est (sic enim iam loquimur) eum qui dedit omnino amisisse dominium: quia tantum fecit quantum ex

se requisitum erat ad illud amitendum; & proinde nullam esse rationem cur ei fiat restitutorio. Respondetur, quod est ex parte dantis tantum sit factum, quantum factum erat ad perendum rei suae dominium: attamen quia non est alia intentione factum, quam ut datum transiret in potestatem accipientis: qui cum ex lege, ut *supponimus*, incapax fuerit acquirendi talis dominij, effectus transferendi ipsum, non est secutus. Vnde apud dantem perinde remansit id ipsum, dominium, ac si is nihil omnino fecisset. Neque ob stare quod in foro civili non concedatur ei actio ad recuperandum taliter datum, ostendunt tradita à Couar. ad Regulam Peccatum part. 2. §. 2. num. 6.

Aduerte autem quoties aliquid pro delicto patrandi acceptum est, si delictum tale sit, quod à Republica punitioni subiaciat: quantumcumque nulla sit lex quae accipientem reddat inhabilem, acceptum posse reperi in iudicio: non quidem à dante: quia in pari causa turpitudinis melior est conditio possidentis; ut habetur lege penult. ff. De conditione ob turpem causam; sed à fisco cui adjudicabitur in poenam turpitudinis eius qui accepit; iuxta legem Lucius Titus ff. De iure fisci.

Ex his ita generaliter resolutis multa in particulari deduci possunt, sed contenti erimus illud attingere quod communiter in hac materia Doctores solent in exemplum sumere, de pretio quod meretrix pro sua prostitutione accipit. Cetera enim vel magnam difficultatem non habent, vel si habeant, erunt propriis locis postea tractanda.

De eo quod meretrix accipit pro sua prostitutione.

191. **E**X antedictis ergo deducitur publicam meretricem, id quod in pretium moderatum suae prostitutionis ei datum est, posse licite retinere, nec teneri restituere (quod sentientes magno numero Thomas Sanchez refert de matrimonio lib. 4. disput. 11.) quia nulla lege redditur inhabilis ad acquirendum dominium rei sibi datae; immo si quid ei fuit antea promissum, actio ipsi datur ad illud petendum in foro exteriori, cogiturque fornicator reddere pretium prostitutionis: imo verò etiam si nulla promissio praecesserit, ut habet Petrus à Nauar. lib. 4. De restit. cap. 2. num. 13. Consequenter inquitens, quoniam titulo possit illud à meretrice accipi vel retineri: quod omitimus, quia non ita conducit ad praxim, ut necesse sit nos in eo immorari. Addendum est ergo potius, quod si meretrix postquam sui copiam fecit, pretium recipiat, non censeri in tali receptione turpiter facere: quia tunc receptio ipsa, quantum est de se, caret omnino culpa. Sin autem aliquid ante patratum delictum, recipiat intuitu eiusdem patrandi, acceptionem peccaminosam esse quidem, & ad eandem fornicationis speciem malitiamque reduci, ad quam id ipsum delictum: eam tamen, quia toleratur in foro exteriori, non turpem censeri eo nomine, quod accipiens non puniatur restitutione eius, quod taliter accepit. Sicque intelligendus est textus in lege 4. §. Sed quod & meretrici ff. De conditione ob turpem causam: cum dicitur meretricem turpiter facere quod sit meretrix: sed non turpiter accipere, cum sit meretrix.

192. **H**æc autem non solum in publica meretrice, sed etiam, ac multo magis in fornicaria occulta locum habent; ita ut sit etiam tenendum (quidquid aliqui contradixerint quorum meminit Petrus à Nauar. in seq. num. 120.) quod cum maioris valoris sit copia quam talis facti sui, quam copia quam facit publica meretrix; & nullibi sit in iure definitum, femina hoc casu, in habilem reddi ad acquisitionem dominij rei sibi datae de causa dare in preda moderatum; aut, si femina sit celebris, aut non exposita in eo misero officio, tantum, quantum ipsa aestimare velit; & cum altero, seclusa fraude, conuentum fuerit: non est quod ad restitutionem teneri dicatur: ut probat Petrus ipse à Nauar. in eodem cap. 2. num. 118. & 119. quia seclusa fraude & necessitate ad vitam, res tantum valet, quantum venditor aestimat, & sine coactione emptor consentit pro ea dare. Atque ex hypothesi, talis mulier tantum aestimat usum sui corporis, quanti vult illum vendere fornicatori, cui liberum relinquit emere, aut non emere, tanquam ad vitam minimè necessarium. Immo si quid ei promissum fuit, subsecuta turpitudine; promittens tenetur etiam in foro conscientiae il-

lud ei dare. Quod idem est dicendum de pretio à virgine ut sui copiam faceret, accepto aut ei promisso; & de eo quod conjugata accipit, aut ei promittitur, prout nobiles authores tamquam certam & communem sententiam tenent quos memoratus auctor refert in seq. n. 121. Et ceterè in illis omnibus, eadem ratio militat.

193. **V**trum autem conjugata teneatur reddere tale pretium marito, & illa familias patri, Sotus resoluit in lib. 4. De iust. & iure q. 7. art. 1. ad secundum vsq. Vtrum autem maritata: perinde eas teneri illud eis reddere, ac si aliter laborando acquiescissent: tamen occultè reddendum ut propriae famae consulatur, & alia mala vitentur.

Ceterum si fornicariae quid acceperint ab iis qui non habent potestatem alienandi, ut Religiosi, qui nihil proprij habent; filij familias, minores, serui, & vxores in casu in quo non possunt alienare, tenentur eis restituere: ut plenius docet idem Petrus à Nauar. consequenter num. 122. & 123. nam si tale quid licito contractu daretur ab eiusmodi persona non valente donare, retineri non posset: multò minus ergo poterit si ab eadem persona accipiatur ob turpem actum.

Idem quoque dicendum est, si fraude, aut dolo aliquid superflui extorserint, ab eo etiam qui potestatem alienandi habebat, quia non aderat libertas voluntatis ad donationem requisita. Quod autem blanditijs extorquetur, cum sponte ac voluntarie datum censeatur; perinde ac cum quis sciens & volens rem suam prodigit (ut contra Medinam & Caltan. vrger Petrus à Nauar. in sequent. num. 124.) non tenebuntur restituere: quod etiam Sotus docet loco citat. versu Sed si falso.

CAPVT XIV.

De restitutione bonorum incertorum an sit, & cui sit faciendâ.

S V M M A R I V M.

- 194 Bona quorum ignoratur dominus, siue licite siue illicitè accepta, quando non possint alij quam eidem domino restitui.
- 195 Restituta pauperibus cum facta diligenti inquisitione, inueniri non potuit verus dominus, non sunt denovo huic restituenda, si comparati.
- 196 Restitutio illicitè acceptorum, cum non potest fieri vero domino, faciendâ est pauperibus: idque non naturali sed positivo iure.
- 197 Qui in hac re intelligitur nomine pauperum.
- 198 Pauperiores & meliores non sunt necessariò alius preferendi, sed tantum egeniores.
- 199 Si reuera pauper est is qui tenetur ad restitutionem, potest sibi tantum retinere quantum exigit ipsius egestas, idque interdum propria auctoritate.
- 200 Casus in quibus potest Episcopus vsurpare sibi munus distribuendi bona quorum ignoratur verus dominus.
- 201 Condiciones requisite, ut licita sit compositio, qua super istis bonis fit auctoritate Papae.
- 202 Sibi retinens eadem bona ad subueniendum sua necessitati, non liberatur ab obligatione restituendi ea.
- 203 Cui faciendâ sit restitutio cum scitur rem deberi vni ex pluribus, sed cui eorum, sciri non potest.
- 204 Quod non possit fieri pauperibus.
- 205 Cui faciendâ sit restitutio damni illati toti communitati, aut minutatim pluribus illati.
- 206 Bona quae nullius vnquam fuerunt, restituenda non sunt, nisi consuetudo alicubi sit in contrarium.
- 207 Idem iudicium est de bonis quae constat quidem fuisse alicuius, sed cuius, nulla potest esse memoria, ut de heretico.
- 208 Idem quoque iudicium est de bonis quae à domino habentur pro delictis.
- 209 De quorum numero non sunt occasione iempetatis abieci in mare, nec delata vi fluminis.
- 210 Sententia existimantium inuenta retineri posse, si post factam inquisitionem diligentem non inueniatur verus dominus.
- 211 Probabilis est danda esse pauperibus.
- 212 Quod dicitur de inuentis, paratione dicendum est de debitis ex licito contractu: quae nequeunt restitui creditoribus.

Nomine bonorum incertorum generaliter hic intelliguntur ea, quae nullum habent particularem dominum: vel si habeant, ignoratur quis ille sit. Eorumque alia sunt